

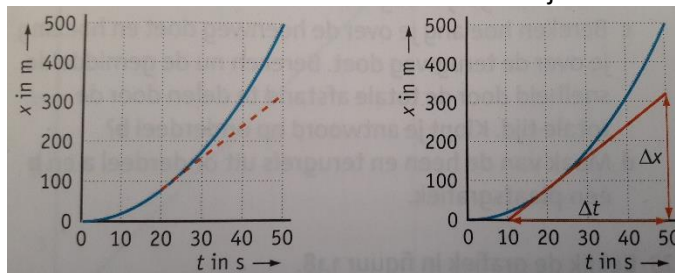
Natuurkunde Pulsar Hoofdstuk 1 Beweging in grafieken Havo 4

1.1 snelheid meten

Snelheid	<ul style="list-style-type: none"> • Snelheid is het aantal meters dat wordt afgelegd in één seconde (m/s) • De eenheid voor snelheid bestaat uit een eenheid van afstand en een eenheid van tijd • $1\text{m/s} \times 3,6 = 1\text{km/h}$ • $1\text{km/h} \div 3,6 = 1\text{m/s}$
Beweging op een stroboscoopfoto	<ul style="list-style-type: none"> • Een stroboscoop is een apparaat dat regelmatig zeer korte felle lichtflitsen geeft • Het aantal flitsen per seconde heet de frequentie (eenheid = Herz)
Beweging meten met de computer	<ul style="list-style-type: none"> • Om bewegingen met een computer te meten, heb je een plaatsensor nodig <ul style="list-style-type: none"> ○ Deze plaatsensor zendt geluid uit dat te hoog is om te horen voor mensen • Het geluid wordt teruggekaatst door een voorwerp • Zo kan de computer uitrekenen op welke plaats het voorwerp is

1.2 Plaatsgrafieken

Beweging in een plaatsgrafiek	<ul style="list-style-type: none"> • In een plaatsgrafiek zet je de plaats uit tegen de tijd • In een plaatsgrafiek kun je zien wanneer een voorwerp stilstaat, een constante snelheid heeft, versnelt vertraagt of omkeert • Een plaatsgrafiek heet ook wel een (x,t)-grafiek
De snelheid bepalen uit een plaatsgrafiek	<ul style="list-style-type: none"> • Bij een constante snelheid stijgt de grafiek gelijkmatig (rechte lijn) • De verandering geef je aan met de letter delta (Δ) • Een verandering van plaats of verplaatsing heet daarom Δx en een verandering van tijd daarom Δt • De gemiddelde snelheid reken je uit door: $\frac{\Delta x}{\Delta t}$ <ul style="list-style-type: none"> ○ Bij een rechte lijn is dit hetzelfde als het hellingsgetal
De snelheid op een tijdstip bepalen	<ul style="list-style-type: none"> • Als de snelheid niet constant is moet je een raaklijn tekenen

1.3 snelheidsgrafieken

Snelheidsgrafiek	<ul style="list-style-type: none"> • In een snelheidsgrafiek zet je de snelheid van een voorwerp uit tegen de tijd • Het symbool van voor snelheid is de letter v • Een snelheidsgrafiek heet ook wel (v,t)-grafiek
Snelheidsverandering	<ul style="list-style-type: none"> • De toename of afname van de snelheid per seconde heet de versnelling of vertraging • De standaardeenheid van versnelling is m/s^2
Versnelling bepalen uit de snelheidsgrafiek	<ul style="list-style-type: none"> • De versnelling reken je uit door de snelheidsverandering Δv te delen door de tijdsduur Δt • De versnelling is dus het hellingsgetal van de snelheidsgrafiek • Als de snelheidsgrafiek krom is, verandert de versnelling steeds <ul style="list-style-type: none"> ○ Je moet dan dus een raaklijn tekenen

Verplaatsing in een snelheidsgrafiek	<ul style="list-style-type: none"> • In een snelheidsgrafiek bepaal je de verplaatsing door de oppervlakte onder de lijn uit te rekenen • Als de lijn niet recht is, trek je de lijn zo eerlijk mogelijk recht of tel je de hokjes onder de lijn
--------------------------------------	--

Belangrijke aantekeningen

Snelheid is de afstand die je in een bepaalde tijd aflegt

Verplaatsing per tijdeenheid: bijv. m/s, km/h, mph

Omrekenen van km/h $\rightarrow$ m/s = km/h : 3,6

Omrekenen van m/s $\rightarrow$ km/h = m/s $\times$ 3,6

Getal bij m/s is altijd kleiner dan die bij km/h

1 mile = 1,61 km

Snelheid bepalen uit een plaatsgrafiek (x,t)-diagram

- Rechte lijn/constante snelheid
  - Neem 2 punten op de lijn en bepaal de helling daartussen
  - Afstand $\frac{\Delta x}{\Delta t}$
- Snelheid niet constant
  - Gemiddelde snelheid $\frac{\Delta x}{\Delta t}$
  - Snelheid op een bepaald punt bepaal je door de raaklijn door dat punt te tekenen en daarvan de helling te bepalen

$$\text{Hellingsgetal} = \frac{\Delta v}{\Delta t}$$

In een snelheidsgrafiek is het hellingsgetal de versnelling

$$A = \frac{\Delta v}{\Delta t}$$

Als de versnelling niet constant is dus geen rechte lijn in de versnellingsgrafiek dan kun je met behulp van de raaklijn de snelheid van een bepaald punt bepalen

Verplaatsing / afstand bepalen uit een snelheidsgrafiek

- Beweging met constante snelheid

$$\Delta x = v \times t$$

Verplaatsing opp onder grafiek

- Beweging met constante versnelling

Verplaatsing is nog steeds gelijk aan het oppervlak

Nu: opp van een driehoek ($0,5 \times L \times B$)

$\Delta x = 0,5 \times v \times t$ (geldt alleen als $v = 0$)

- $A^2 + B^2 = C^2$
- Als de snelheidsgrafiek onregelmatig is: hokjes tellen

Samenvatting natuurkunde hoofdstuk 2 bewegen en rekenen

2.1 snelheid

Het gebruik van formules	<ul style="list-style-type: none"> • De afstand die je aflegt reken je uit door de snelheid te vermenigvuldigen met de tijd • Dit kan alleen als de snelheid constant is
--------------------------	--

	<ul style="list-style-type: none"> • $s = vt$
Gebruik van eenheden	<ul style="list-style-type: none"> • Als je iets meet, krijg je als uitkomst een getal met eenheid • Ook als je een getal met een formule berekent, moet je letten op de juiste eenheden • Bij natuurkunde werk je meestal met de eenheid m/s • In het dagelijks leven is km/h gebruikelijk
Gemiddelde snelheid	<ul style="list-style-type: none"> • Als de snelheid niet constant is, maar je weet wel de gemiddelde snelheid, dan reken je de verplaatsing uit met: $s = v_{\text{gem}}t$ • De gemiddelde snelheid kun je uitrekenen als je het verschil in plaats Δx weet en de tijdsduur Δt: $v_{\text{gem}} = \frac{\Delta x}{\Delta t}$ • Als de snelheid gelijkmatig verandert dan is de gemiddelde snelheid het gemiddelde van de begin- en de eindsnelheid • Vb: een motor trekt op van 100km/h naar 120km/h. gemiddelde snelheid is 110km/h • In een formule is dit: $v_{\text{gem}} = \frac{1}{2}(v_{\text{begin}} + v_{\text{eind}})$
Stilstaan met hoge snelheid	<ul style="list-style-type: none"> • De draaisnelheid kun je berekenen door: • $v = \frac{2\pi r}{T}$
2.2 versnellen	
Versnelde beweging	<ul style="list-style-type: none"> • Als de versnelling constant is, is de grafiek een rechte lijn door de oorsprong • De versnelling bepaal je dan door: $a = \frac{\Delta v}{\Delta t}$ • Als een plaatsgrafiek steeds steiler loopt, met een constante versnelling heet een eenparig versnelde beweging • Een andere manier om de verplaatsing uit te rekenen is door de oppervlakte onder de lijn te bepalen • Als het een driehoek is kun je rekenen met: $s = \frac{1}{2} \times \text{basis} \times \text{hoogte}$
Gemiddelde versnelling	<ul style="list-style-type: none"> • Het acceleratievermogen wordt aangegeven met de tijd die de auto nodig heeft om vanuit stilstand een snelheid van 100 km/h te bereiken <ul style="list-style-type: none"> ○ Daaruit kun je de snelheid berekenen ○ Bij een auto heeft de grafiek dus nooit een constant hellingsgetal omdat hij niet recht loopt <ul style="list-style-type: none"> ▪ Je spreekt daarom over een gemiddelde versnelling ▪ De formule hiervoor is: $a_{\text{gem}} = \frac{\Delta v}{\Delta t}$
2.3 vallen	
Vrije val	<ul style="list-style-type: none"> • In de natuurkunde is een vrije val een val zonder luchtweerstand • Bij een vrije val valt alles even snel
Rekenen aan een vrije val	<ul style="list-style-type: none"> • De versnelling waarbij iets valt heet de valversnelling, g(gravitatieversnelling) • De gravitatiesnelheid op de aarde is 9,81 m/s² • De formule hierbij is: $g = \frac{\Delta v}{\Delta t}$
2.4 videometen	
De computer als meetinstrument	<ul style="list-style-type: none"> • Met een videomeetprogramma kun je aan een filmpje op de computer direct metingen en analyses uitvoeren

	<ul style="list-style-type: none"> Als je een filmpje hebt gemaakt en je wil onderzoeken of er echt sprake is van een vrije val, dan moet je rekening houden met: <ul style="list-style-type: none"> Hoeveel beeldjes de camera per seconde heeft gemaakt Wat de schaal is van het beeld. Het is handig als je de afmetingen weet van het bewegende voorwerp, of van iets vlakbij het bewegende voorwerp Of de camera heeft stilgestaan en loodrecht op de bewegingsrichting van het voorwerp heeft gefilmd
Filmpjes voor videometen maken	<ul style="list-style-type: none"> Bij het maken van filmpjes voor videometen moet je rekening houden met alle voorwaarden om tot een bruikbare film te komen
2.5 nauwkeurig meten en rekenen	
De nauwkeurigheid van meten	<ul style="list-style-type: none"> Om een tijd nauwkeurig te kunnen berekenen kun je beter proef meerdere keren doen en dan daar het gemiddelde van berekenen: $\frac{1e\ keer + 2e\ keer + 3e\ keer + 4e\ keer + 5e\ keer}{5} = \dots S$ Met de $\pm$ notatie schrijf je het gemiddelde van een aantal metingen op met de nauwkeurigheid erbij
Voorvoegsels	<ul style="list-style-type: none"> Getallen die te groot of klein zijn kun je handig opschrijven met voorvoegsels Hiervoor kun je makkelijk de wetenschappelijke notatie gebruiken: In de wetenschappelijke notatie heeft een getal één cijfer voor de komma en een tienmacht
Significante cijfers	<ul style="list-style-type: none"> De nauwkeurigheid van een meting zie je aan het aantal cijfers De significante cijfers van een meetwaarde zijn alle cijfers behalve nullen aan het begin en machten van tien
Rekenen met meetwaarden	<ul style="list-style-type: none"> De nauwkeurigheid van een meting zie je aan het aantal cijfers De minst nauwkeurige meetwaarde bepaalt de nauwkeurigheid van de uitkomst Bij optellen en aftrekken moet je kijken naar het getal met het minst aantal cijfers achter de komma Bij vermenigvuldigde en delen naar het aantal significante cijfers

Samenvatting natuurkunde hoofdstuk 7 kracht en beweging

7.1 eerste wet van Newton

De eerste wet van Newton <i>(een voorwerp waar geen netto kracht op werkt, staat stil of beweegt met constante snelheid)</i>	<ul style="list-style-type: none"> Zonder kracht bestaat er geen beweging In de ruimte is er geen aandrijfkraft, maar ook (vrijwel) geen weerstandskraft Op aarde ondervindt ieder bewegend voorwerp weerstand waardoor een beweging vanzelf stopt Zonder kraft beweegt een voorwerp met constante snelheid in een rechte lijn of staat het stil Werken er op een voorwerp méér krachten, dan wordt het resultaat bepaald door die krachten samen Krachten in dezelfde richting mag je bij elkaar optellen en krachten in een verschillende richting moet je van elkaar aftrekken <ul style="list-style-type: none"> Wat overblijft heet de netto kraft of resulterende kraft
Traagheid	<ul style="list-style-type: none"> Voor een verandering in snelheid of richting is kraft nodig Als op een voorwerp geen netto kraft werkt, blijft het in rust of het behoudt zijn snelheid en richting De eerste wet van Newton heet ook wel de traagheidswet

	<ul style="list-style-type: none"> Hoe groter de massa van een voorwerp, hoe groter de traagheid
7.2 kracht en versnelling	
De tweede wet van Newton	<ul style="list-style-type: none"> Verandering van snelheid noem je versnelling De versnelling is kleiner naarmate de massa groter is Heb je bij dezelfde kracht een twee keer zo grote massa, dan wordt de versnelling twee keer zo klein <ul style="list-style-type: none"> Kracht en massa zijn dus recht evenredig Versnelling en massa zijn omgekeerd evenredig
Rekenen met de tweede wet van Newton	<ul style="list-style-type: none"> De kracht in een touw noem je spankracht Als op een voorwerp meer dan één kracht werkt, wordt de versnelling bepaald door de netto kracht en de massa: $a = \frac{F_{netto}}{m}$ of $F_{netto} = m \cdot a$ M(assa) is in kg A (versnelling) is in m/s^2 F (kracht) is in newton
7.3 weerstand en beweging	
Weerstand	<ul style="list-style-type: none"> Er zijn drie soorten weerstand: <ol style="list-style-type: none"> Schuifweerstand Rolweerstand Luchtweerstand
Bewegen met luchtweerstand	<ul style="list-style-type: none"> Hoe harder je gaat, hoe meer luchtweerstand je ondervindt en hoe minder je nog kunt versnellen met dezelfde aandrijvende kracht Als de netto kracht steeds kleiner wordt, dan wordt de versnelling ook steeds kleiner Bij de start van de val is er nog geen luchtweerstand, je snelheid is nul Je begint met een valversnelling: $g = 9,81 \text{ m/s}^2$ Zodra je beweegt, is er wel luchtweerstand <ul style="list-style-type: none"> De snelheid en de luchtweerstand nemen toe
Schuifweerstand en rolweerstand	<ul style="list-style-type: none"> In een fiets gebruik je de schuifweerstand om af te remmen Schuifweerstand en rolweerstand hangen vooral af van de gebruikte materialen en hoe hard de materialen tegen elkaar duwen Daarom zijn de schuifweerstand en de rolweerstand vaak constant
7.4 zwaartekracht en massa	
Zwaartekracht en massa in kg	<ul style="list-style-type: none"> Een voorwerp valt door de aantrekkende kracht tussen de aarde en het voorwerp (zwaartekracht F_z) Bij een vrije val valt elk voorwerp met de valversnelling g Bij een vrije val is de zwaartekracht ook de netto kracht, omdat er geen luchtweerstand is: $F_z = m \cdot g$ Zwaartekracht is evenredig met de massa
Massa en dichtheid	<ul style="list-style-type: none"> $\rho = \text{dichtheid}$ $m = \text{massa}$ $V = \text{volume}$ $\rho = \frac{m}{V}$

Samenvatting natuurkunde hoofdstuk 8 energie omzetten

8.1 soorten energie

Bewegingsenergie	<ul style="list-style-type: none"> Voorwerpen die bewegen hebben bewegingsenergie <ul style="list-style-type: none"> Deze energie is gelijk aan de energie die nodig is om het voorwerp snelheid te geven of af te laten remmen Bewegingsenergie wordt ook wel kinetische energie (E_k) genoemd <ul style="list-style-type: none"> $E_k = \frac{1}{2}mv^2$ (kinetische-energie = $\frac{1}{2} \times$ massa $\times$ snelheid in het kwadraat)
Zwaarte-energie	<ul style="list-style-type: none"> Zwaarte-energie is de energie die een voorwerp heeft doordat het zwaartekracht ondervindt Zwaarte-energie bereken je met: massa $\times$ valversnelling $\times$ hoogte ($E_z = mgh$) / ($E_z = F_z h$)
Bewegingsenergie en zwaarte-energie	<ul style="list-style-type: none"> Door de zwaartekracht wordt zwaarte-energie omgezet in bewegingsenergie en omgekeerd Als geen andere krachten een rol spelen, geldt: $E_k + E_z$ is constant

8.2 energieomzetting en warmte

Veerenergie	<ul style="list-style-type: none"> Als een bal naar beneden valt, verliest het hoogte en krijgt het snelheid (zwaarte-energie wordt omgezet in bewegingsenergie) In de ingedeukte bal zit veerenergie <ul style="list-style-type: none"> Bij het terug stuiten komt de veerenergie weer vrij als bewegingsenergie
Warmte	<ul style="list-style-type: none"> Als alleen de zwaartekracht en de veerkracht zouden werken, dan zou een bal eeuwig blijven stuiten Door de luchtweerstand wordt steeds een gedeelte van de bewegingsenergie omgezet in warmte (Q in Joule) <ul style="list-style-type: none"> $E_k - E_z = Q$

8.3 arbeid en beweging

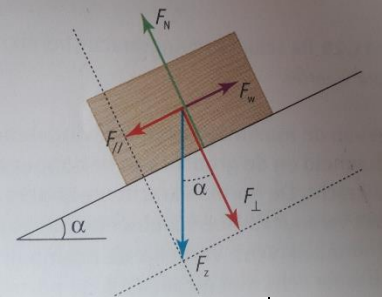
Arbeid en bewegingsenergie	<ul style="list-style-type: none"> Als een kracht voor een verplaatsing zorgt, verricht die kracht arbeid Bij het verrichten van arbeid wordt de ene energiesoort omgezet in de andere energiesoort De arbeid is recht evenredig met de kracht en de verplaatsing W (arbeid) = F (kracht) $\times$ s (afstand) De remkracht verricht ook arbeid, maar omdat je bewegingsenergie afneemt heet dat negatieve arbeid $W = F_{rem} \times s$ Arbeid = verandering van bewegingsenergie ($W_{netto} = \Delta E_k$)
----------------------------	---

8.4 zuinig met energie

Reizen kost energie	<ul style="list-style-type: none"> Als een voertuig geen weerstand zou ondervinden zou het geen energie hoeven te gebruiken als het eenmaal in beweging is Helaas zijn er altijd weerstandskrachten Met een wisselende snelheid rijden kost extra energie, tenzij je bij het afremmen de energie opslaat
Hoeveel energie is er nodig?	<ul style="list-style-type: none"> Tegenwoordig wordt het vermogen van een auto uitgedrukt in kW Het vermogen kun je uitrekenen met: $P = \frac{E}{t}$ of $\frac{W}{t}$ of $F \times v$ Het rendement (hoeveel iets nuttig gebruikt) kun je uitrekenen door: $\eta = \frac{E_{nuttig}}{E_{toegevoegd}} \times 100\%$ of $\eta = \frac{P_{nuttig}}{P_{toegevoegd}} \times 100\%$

De stookwaarde	<ul style="list-style-type: none"> De energie die vrijkomt bij de verbranding van 1 kg brandstof is de stookwaarde r_m De energie die vrijkomt bij verbranding van 1 m³ van een stof wordt de stookwaarde r_v $E_{ch} = r_v \times V$ of $E_{ch} = r_m \times m$
8.5 snelheid en weerstand	
Snelheid: strijd tussen de weerstandskrachten	<ul style="list-style-type: none"> Sporters hebben last van luchtweerstand en voertuigen ondervinden luchtweerstand en rolweerstand
Luchtweerstand en rolweerstand	<ul style="list-style-type: none"> De luchtweerstand ontstaat doordat je de lucht voor je moet wegduwen om plaats te maken voor jezelf De rolweerstand wordt voornamelijk veroorzaakt door het in- en uitkeuken van de banden van het voertuig, het verschil wordt omgezet in warmte De luchtweerstand is afhankelijk van de snelheid, de rolweerstand niet

Samenvatting natuurkunde hoofdstuk 11 krachten in evenwicht	
11.1 krachten zijn vectoren	
Scalars en vectoren	<ul style="list-style-type: none"> Grootheden die geen richting hebben noem je scalaire grootheden of scalars Grootheden waarbij de richting van belang is, heten vectorgrootheden of vectoren Vectoren teken je met een pijl die begint bij het voorwerp waarop de kracht werkt <ul style="list-style-type: none"> Het beginpunt heet het aangrijpingspunt De lengte van de pijl is in verhouding met de meetwaarde van de grootte
Vectoren optellen: 5 + 3 = 2	<ul style="list-style-type: none"> Massa heeft geen richting en is dus een scalar Als krachten in dezelfde richting werken tel je ze bij elkaar op Als krachten in een tegengestelde richting werken trek je ze van elkaar af
Evenwicht van krachten	<ul style="list-style-type: none"> Een voorwerp waarop geen netto kracht werkt heeft een constante snelheid of is in rust De normaalkracht F_n is de veerkracht van het ondersteunende vlak $F_z - F_n = 0$
11.2 krachten onder een hoek	
Optellen van krachten	<ul style="list-style-type: none"> Bij 2 krachten die niet op 1 lijn liggen hangt de grootte van de somkracht af van de hoek tussen de twee krachten De somkracht bereken je dan met de parallellogram-methode
Parallellogram-methode	<ol style="list-style-type: none"> Teken beide krachten op schaal, vanuit hetzelfde aangrijpingspunt Teken met je geodriehoek een lijn vanuit de punt van F_2 evenwijdig aan F_1 (stippellijn) Teken op dezelfde manier een lijn vanuit de punt van F_1 evenwijdig aan F_2 (stippellijn) Teken een pijl van het aangrijpingspunt naar het snijpunt van de lijnen
Drie krachten in evenwicht	<ul style="list-style-type: none"> Drie krachten zijn in evenwicht als de somkracht van twee krachten even groot en tegengesteld is aan de derde kracht

<p>Het ontbinden van een kracht</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Je kunt de parallellogram-methode ook gebruiken om één kracht te ontbinden in twee krachten in verschillende richtingen • Twee krachten die je zo vindt, heten de twee componenten • Als je de twee componenten samenvoegt, dan krijg je weer de oorspronkelijke kracht
11.3 krachten op de helling	
<p>Evenwicht op de helling</p> 	<ul style="list-style-type: none"> • Op een helling trekt de zwaartekracht een voorwerp verticaal naar beneden <ul style="list-style-type: none"> ○ Het voorwerp kan niet in die richting bewegen ○ De werking van de zwaartekracht wordt in twee componenten met een verschillende richting verdeeld: <ul style="list-style-type: none"> ▪ Een component van de zwaartekracht evenwijdig aan de helling naar beneden ($F_{//}$) ▪ Een component van de zwaartekracht loodrecht op de helling ($F_{\perp}$) ▪ $F_N - F_{\perp} = 0$ ▪ $F_{motor} - F_w - F_{//} = 0$
<p>Schuifwrijvingskracht</p>	<ul style="list-style-type: none"> • De kracht tussen twee over elkaar heen schuivende voorwerpen heet de schuifwrijvingskracht • De schuifwrijvingskracht varieert van nul tot een maximum • De maximale waarde hangt af van de ruwheid en de grootte van het oppervlak en van de kracht waarmee de voorwerpen tegen elkaar geduwd worden • Ook de normaalkracht kan variëren van nul tot een maximum
11.4 zwaartepunt en hefboom	
<p>Zwaartepunt</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Het zwaartepunt is het denkbeeldige punt van een voorwerp waarin je alle massa van dat voorwerp samengebald mag denken • Als je een voorwerp ophangt aan het zwaartepunt is het precies in evenwicht, het blijft dus in elke stand hangen zonder naar een andere positie te draaien
<p>Hefbomen</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Elk voorwerp dat kan draaien om een vast steunpunt noemen we een hefboom • Bij een hefboom is het belangrijk hoe ver een kracht verwijderd is van het draaipunt • Voor een hefboom in evenwicht geldt dat het product van de kracht en de afstand in beide draairichtingen gelijk moet zijn: <ul style="list-style-type: none"> ○ $F_1 r_1 = F_2 r_2$ ○ Hierbij is r de arm van de kracht (de kortste afstand van het draaipunt tot de werklijn van de kracht)